

Шевченко С. В.,
старший викладач кафедри психології та особистісного розвитку
ННІМП ДЗВО Університет менеджменту освіти,
кандидат психологічних наук

ДОВІРА В СИСТЕМІ ПСИХОЛОГІЧНИХ КРИТЕРІЇВ КОЛЕКТИВНОГО СУБ'ЄКТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. В даний час проблема дослідження колективного суб'єкта спільної діяльності викликає все більший дослідницький інтерес у вітчизняних та зарубіжних психологів і соціологів. Початок активного використання поняття «колективний суб'єкт діяльності» у вітчизняній психології припадає на початок 1980-х років. Дане поняття почало розроблятися в рамках концепції спільної діяльності.

Проблема довіри відноситься до актуальних аспектів досліджень сучасної психології та її окремих напрямків (соціальної, психології управління, організаційної психології). Роль і місце довіри у спільній діяльності колективного суб'єкта в традиційно розвинених соціальних сферах (освіта, охорона здоров'я, соціальна робота і т. п.) залишається малодослідженою.

Мета дослідження – визначення ролі і місця довіри у спільній діяльності колективного суб'єкта.

Виклад основного матеріалу. Для сучасних соціально-психологічних досліджень спільної діяльності характерно розуміння колективного суб'єкта як альтернативи індивідуальному суб'єкту або суб'єкту взагалі.

А. Л. Журавльов виділяє основні соціально-психологічні характеристики спільної діяльності та її колективного суб'єкта. Реальний колективний суб'єкт володіє, згідно з позицією А.Л. Журавльова наступними властивостями:

- 1) цілісністю, коли діяльність будь-якої особистості зачіпає не просто реакції, але життєдіяльність всіх інших;
- 2) здатність групи проявляти спільну діяльність, коли взаємодія людей набуває характеру взаємосприяння;
- 3) переживання почуття «Ми», та саморефлексії.

В рамках системного підходу в дослідженні психології трудового колективу сформульовано положення про множинність (або різноманіття) зв'язків і відносин у трудовому колективі, який повинен розглядатися одночасно як суб'єкт спільної діяльності, спілкування і міжособистісних відносин [1].

Феномен колективного суб'єкта проявляється через різні форми спільної активності групи (або спільної діяльності). Будь-яке явище, об'єкт, стан може бути зрозумілий (пізнаний) тільки у зв'язку і відношенні з іншими.

Відповідно до проведених досліджень К. А. Абульханової-Славської, А. Л. Журавльова, Н. Л. Худякової розвиток колективного суб'єкта діяльності, його рух до результативної спільності наочно простежується як зміна критерію - «міжособистісна взаємодія»[3].

Розглядаємо педагогічну діяльність в умовах трансформації освіти як міжособистісну взаємодію в рамках колективного суб'єкта освітньої діяльності яка включає в себе дві взаємопов'язані її форми – педагогічну і навчальну.

Як зазначає П. В. Лушин «...саме в перехідні періоди (періоди трансформації) формуються нові, незвичні цінності, пріоритети і способи дій, зароджується необхідність в особистій ініціативі, знижується роль визнаних авторитетів: сучасній людині все більше доводиться покладатися на саму себе і ті процеси, які прийнято відносити до соціальної та особистої самоорганізації, самоврядуванню, саморегуляції, самопомозі та самовдосконаленню. Суть цього у відмові педагога від прямого управління освітнім процесом і сприяння процесу самоорганізації колективного суб'єкта навчально-педагогічної екосистеми де педагог все більше допомагає вчитися, а ніж вчить» [2].

У цьому ракурсі цікавим постає питання визначення місця довіри в системі психологічних критеріїв колективного суб'єкта педагогічної діяльності.

Аналіз походження довіри показує, що цей гіпотетичний конструкт виконує ряд функцій – регулює відносини з навколишнім світом, відтворює соціально-психологічний простір людини. Завдячуючи довірі суб'єкт вступає у взаємодію зі світом пізнає та перетворює його і самого себе. Довіра здатна накопичуватися як на особистісному, так і на соціальному рівнях. Це накопичення успішного досвіду соціальних взаємодій може використовуватися як певний соціальний ресурс, який називають соціальним капіталом.

Однією з важливих «одиниць» аналізу колективного суб'єкта розглядаємо довіру між учасниками діяльності і готовність суб'єктів до взаємодії, орієнтованої на предмет спільної діяльності. До визначення основних критеріїв довіри/недовіри іншим людям (надійності, єдності, передбачуваності) в процесі взаємодії, схильності до заміни довіри вірою й розрахунком, варто зазначити, що вони є як відносно автономні і не пов'язані між собою, так і взаємозв'язані, оскільки існують різні ступені довіри/недовіри й перехід одного феномена в інший, що в свою чергу узгоджує взаємодії індивідуальних учасників такого суб'єкта. Особливу значимість у встановленні довіри набувають такі фактори, як характеристики об'єкта довіри, особистісні особливості суб'єкта довіри, специфіка та значимість ситуації взаємодії.

Висновки. Феномен колективного суб'єкта визначається через різні форми спільної активності та характеризується множинністю проявів. Властивістю колективного суб'єкта діяльності є його результативність, яка означає здатність досягати позитивного результату. Довіра визначає готовність кожного з суб'єктів до групової взаємодії і тим самим може бути включена до найбільш важливих критеріїв колективного суб'єкта.

Література

1. Журавлев А. Л. Психология коллективного субъекта // Психология индивидуального и группового субъекта / Под ред. А.В. Брушлинского, М.И.

Воловиковой. М.: ПЭР СЭ, 2005. С. 51–81.

2. Лушин П. В. Социальный психоиммунитет, самоорганизация, психическое здоровье и содержание VUCA-помощи в «гибридной жизни» / Теория и практика психотерапия № 2,12, Декабрь 2015. С. 2-17.

3. Худякова Н.Л. Профессиональная проектировочная деятельность педагогов и условие повышения ее эффективности: Дисс. канд. пед. наук. Челябинск, 2008. 204 с.